

1940 Tragediene i familien Stræte

I midten av juli 1940 sykler en ung mann forbi Svorta i Lånke kommune på vei til Eidum stoppested på Meråkerbanen. Det er Gunnar Stræte som skal møte sin bror, Martin - utkommandert soldat - som etter den endelige kapitulasjonen var ventet hjem igjen. Martin Stræte hadde blitt innkalt til nøytralitetsvakt i januar samme år og sendt nordover til Kirkenes. Da Finland kapitulerte, ble de norske tropper trukket sørover til området rundt Narvik. Siden hadde ingen hjemme i Lånkebygda hørt noe fra ham, men det var kommet beskjed om at troppene nå var ventet hjem denne julidagen. Det skulle bli godt å få Martin hjem igjen – det var tross alt han som gjennom sitt arbeid som gårdsbestyrer på Lillemo (Ni-garda Svorta) holdt familien ”gående”. Forventningene var store, og Gunnar gledet seg til å møte Martin på stasjonen.

Vel framme på stasjonen – ble det litt venting på toget. Omsider ruller damplokomotivet inn på det lille stoppestedet, og noen få soldater kom stive og støle ut av de vognene. Gunnar speider med spenning og glede etter Martin. Men ingen Martin kom. Gunnar griper fatt i en soldat fra bygda som han kjente og spør om Martin er med toget. Før svaret kom – skjønte Gunnar det. Ansiktsuttrykket hos soldaten og det korte øyeblikket av ”panikk” – hvor et menneske leter etter de rette ordene – alt trådte så tydelig frem. Martin var død. Han hadde falt i kampene ved Gratangen allerede den 25.april – for nesten 3 måneder siden.

Det skal ikke mye fantasi til for å forstå hvordan tilbaketuren oppover til Stræte ble. Trolig kunne aldri Gunnar erindre at han noen gang syklet hjem igjen. Men Signe, yngste søster – husker til tross for sine 8 år hvordan Gunnar kom syklende tilbake med budskapet.

Signe Nytrø

Det ble en forferdelig påkjenning for folket på Nordheim (kalt: Jale) - som fra før av hadde det tøft nok for å klare seg. For familien var det ”*de harde tredveårene*” i ordenes rette betydning. De fikk så men ikke noe gratis. Husbonden Sivert, født 12.januar 1883, var snekker og forsøkte å spe på så godt han kunne, men helsa var skrøpelig – og han var mye syk. Han gikk derfor mye arbeidsledig, og det var ikke alltid han fikk betaling hos bøndene etter endt arbeid. Signe minnes at dette stadig var tema mellom mor og far. Martin som bestyrte Lillemo, var derfor den som på en måte ”berget” hele familien i oppveksten. Sivert og Magda hadde 8 barn. Når dette skrives i mai 2002 lever to av disse: Signe Nytrø, født 1.august 1931 - nylig enke etter Ivar Nytrø på Stokmoen på Stjørdal og Ragnar Stræte, født 24.juni 1925 - som bor i Kolvereid. Gunbjørg, den eldste av søsknene – ble gift med Ingebrigt Dragsten i Selbu, mannen som senere grunnla ”*Sons of Norway*”.

Martin Stræte

Martin Stræte ble begravd på krigskirkegården nordpå, men flyttet hjem til Lånke utpå høsten. I 1941 ble en bauta avduket i hans minne på Lånke kirkegård. På Lillemo ble Odlag, en av de tre døtrene til Berit Lillemo, gift med Per Aarnes fra Møre – som overtok gården.

Mor til Martin, altså Magda - var født Sørvik den 5.mai i 1890 i Ibestad i Nordland. Magda ankom Lånke og giftet seg som 20-åring, og så vidt vi vet var hun aldri mer nordover til sitt fødested. Tross dette beholdt hun alltid sin nordlandsdialekt. Det fortelles at ingen hørte et trønderord fra henne. Hun døde 81 år gammel. Med tanke på at hun aldri mer fikk se sitt fødested, gir det også visse tanker om det livet Magda levde. Når vi så vet at Martin kunne gjennom sin nøytralitetsvakt ha havnet fra Lindesnes til Kirkesnes, blir det på sin måte en skjebnens ironi at han skulle havne i Gratangen, og bli drept i kamphandlinger - av alle steder - kun et steinkast fra sin mors fødested.

Dette var det tredje året på rad at døden inntraff så hardt og uventet for foreldreparet Sivert og Magda. En varm sommerdag i 1938 befinner Johan Stræte seg oppe ved Flora, hvor en del livsglade og livssunne ungdommer holdt på å bade. Johan er barn nr.5 på Jale, og en yngre bror av Martin. Denne varme julidagen var elva ekstra fristende. Johan svømmer ut mot en laksehøl, og blir borte. Sterke og usynlige undervannsstrømmer tok gutten med seg. Om han druknet direkte gjennom å bli sugd ned eller om han ble slått i svime mot steiner, er ikke godt å si. Gutten til Sivert og Magda på Stræte ble kun 18 år.

Svein Stræte, nevø av Martin – ved bautaen på Lånke kirkegård

Mellom Johans skjebne og Martins skjebne – blir gården rammet av en tragedie som skjærer de fleste inn til beinet når de får høre historien. Dette mellomspillet foregikk slik:

Sivert og Magda hadde som nevnt 8 barn, hvorav 3 jenter. Den mellomste av jentene het Berit, og hun gjorde ofte tjeneste som ”taus” i Flora. Denne Berit fikk en sønn som ble døpt Bjarne. En dag var Bjarne hjemme hos besteforeldrene på Jale, hvor det inne på kjøkkenet var gjort klart kokende grisvatn. Lille Bjarne på tre år, - holdt på med det som de fleste ivrige smårollinger gjør, løp rundt og rundt som best han kunne. På en eller annen måte kom buksa hans bort i bøylefestet på grisbøtta, slik at gutten fikk hele bøtta og det kokende vannet over seg. De smerter og skrik som utspann seg på Nordheim (Jale) den dagen – ble nok sittende igjen i veggene for all ettertid hos Sivert og Magda. Livet stod ikke å redde. Gutten døde av brannsårene kort tid etterpå.

Når jeg har sittet og hørt på Signe Nytrø fortelle, fremstår Magda – ho mor sjøl – som selv symbolet på kraft og godhet. Det skal sterk rygg til for å bære all den sorg og smerte Magda måtte ha opplevd. Magda var et ”stort” menneske.